

בעזה"י"ת עש"ק לס' "ובערת הרע מקרבך" ה' אלול התשס"ה מאנסי

רב שסרח וסנו שומעניה

נתבקשתי ע"י כמה רבנים חשובים שליט"א פה עירינו, לברר אליבא דהילכתא האיך לנהוג עם אותו עסק ביש העובר עלינו, שאחד הרבנים העומד בראש קהילה מסויימת בעירינו, והוא משיב באו"ה, ודיני ממונות, וכן מתעסק בגיטין וקידושיין, והנה זה כמה שנים דסנו שומעניה, וקלא דלא פסיק, שהוא עובר על כמה איסורים חמורים, בעיקר בעניני עריות, ובכדי לעמוד על אמות הדברים, הזמננו גם אנו כמה אנשים ונשים מקהלתו וכן מבחוץ, והנשים העידו על מעשי פריצות חמורים, וביניהם שהיה רגיל להתייחד עמהן ביחוד גמור, וכל זה באמתלא שכן הוא נחוי כדי ללמדן הלכות, ולייעצן דרכי חיים, ויהי כי ארכו הימים ולבו נעשה גם עמהן, ביקש ללמוד עמהן מתוך ספר אחד, עד שנתקרב אליהן בנגיעה וחיבה וכדו' וכן בשאר מעשי פריצות שקשה להעלותם על הכתב, נוסף על כך הרחיב עוז, לפסוק ולחקל ראש בעניני אישות החמורים, וביניהם התיר כמה נשים נשואות, ע"י הפקעות קידושיהן רח"ל, וכשנשאל ע"י קבוצת רבנים היתכן לעשות כזאת, תלה עצמו בגאון ישראל בעל אגרות משה ז"ל שגם הוא נהג כך, בו בזמן שבנו ותלמידיו המובהקים שליט"א מכחישים ואומרים להד"ב, שמעולם לא התיר כזאת.

ועתה עיקר הספק העומד לנגדנו, מה להשיב לחלק מאנשי קהלתו ושכניו, היראים את ה' ומסתפקים אם להמשיך להיות תחת הנהגתו ומרותו, או לסור מאחריו, וכן נפל ספק גדול, אחרי שזה כמה שנים שהיה חבר בארגון רבני פה ארה"ב, ולאור השמועות הלא טובות הנ"ל, עשו גם הם חקירות ודרישות נמרצות, עד שלבסוף נתאמתו השמועות, ובושו בו ובמעשיו, ופטרחהו מחברותו, ועכשיו הרב הנ"ל ואחוזת מרעהו, תובעים את הארגון הנ"ל לדין, דשלא כדון פטרחהו, וכמבואר בשו"ע (או"ה סי' נ"ג סכ"ה) שאין מסלקין חזן [ושאר בעלי משרה] מאמנתו, משום ריגון בעלמא, עד שיהיו עדים גמורים בדבר, ואילו כאן, (א) לא היה רק עדות נשים, (ב) אף הן לא העידו רק שלא בפניו, (ג) הן נוגעות בדבר, (ד) הקול יצא מפי אויביו, ע"כ תוכן דבריהם.

תשובה

תקנות הקהל

הנה מה שהעירו מהמבואר בשו"ע (או"ה שם) לא דמי לנידון דידן כלל, שאני התם שבאים להעביר חזן או רב ממשרותו, שלא כן בנידון דידן, שמעולם לא היה בעל משרה ומשכורת שם, אלא חבר כשאר רבנים שם, ולא די שלא מצאנו משם שום הוכחה שיהא אסור לבטל חברותו, אלא שהדבר פשוט אדרבא, שכמו שבכל התורה מנהג המקום קובע ומחייב את אנשי המקום, ואין היחיד נאמן כנגדם, וכמש"כ ההגהות אשרי (ב"מ פ"א א) וכן ביד כל ארגון לתקן

תקנות המחייבות את כל חברי הארגון, והיינו אף בעניני ממונות, וכמש"כ הריב"ש (ס"ה תע"ז) עיי"ש באורך, ק"ו בענינים רוחניים ויסודיים העומדים ברומו של עולם כנידון דידן, דהיינו שכל רב חייב להתנהג באופן ההולם מעמדו של ת"ח ורב ומורה הוראה בישראל, ובראש וראשון שבהתנהגותו לא יחלל ח"ו שם שמים ברבים, וכ"ש שלא יעבור בזדון על פסקי הלכה ודינים מפורשים בשו"ע לעיני לקוחותיו, וכנידון דידן [שהרגיל להתיחד עם הנשים עשרות ומאות פעמים בזדון, ועל אף תמיהתן ומחאתן של הנשים, היה ממשיך להתיחד עמהן באמתלות שונות, היש לך מעילה ובזיון גדול מזה לו ולבני חברתו].

והדבר פשוט לכל בר בי רב ומי שמוח לו בקדקדו, שאם על עניני ממונות הרשות ביד כל קהל לתקן כראות עיניהם, על אחת כמה וכמה על ענינים חמורים כנידון דידן, שהם בבת עיני ישראל, ונוגעים לעיקרי ויסוד תוה"ק, וכן להתנהגות אנושיות [ובפרט של אנשי ציבור], הנה על אלו ודאי אין צריך שום ראייה, שביד כל קהל וכ"ש ארגון רבני נכבד לתקן כראות עיניהם, ואחרי שהתנהגותו של הרב הנ"ל נתפרסמה בכל המדינה, והרבנים וראשי הארגון בושים במעשיו, עד שלדעתם המשך חברותו שם, מזיק להם ולשמו הטוב, לא יעלה על הדעת שהם צריכים שום היתר ורשות לשלחו, אדרבא מצוה וחוב היא בידם, כאשר נצטוינו להתנהג עם נביא שקר וזקן ממרא וכדו', וכן יעשו ארגון הרבני והקהילה שלו, וכשם שקיבלו שכר על הדרישה, כך יקבלו שכר כפול ומכופל על הפרישה, שבזה יתקדש שם שמים לדורות מעין עובדא דפנחס כהנא.

אינו בדין שיהא שלוחם בעל כרחם

וכ"ש שביד הרבנים והציבור לומר אין לנו חפץ באיש הלזה בעל כרחינו, וכמו שכתב הבגדי כהונה (ס"ה ד') והובא בדברי חיים, וז"ל, ומי יכול להתרעם על האנשים החוששים לנפשם לאכול מזחו, ואינם מסכימים עליו להיות ש"ץ, הלא מבואר במג"א (ס"ה נ"ג סק"ז) כשיצא עליו שם רע עתה והוא קלא דלא פסיק אפילו יחיד יכול למחות להעבירו, ואפילו לא היה בדבר אלא ריגון בעלמא כשיעור מה שכתב בכלבו ובתשו' הרשב"א, שחזן אין מבעירין אותו אלא בעדות ברורה, אבל בריגון בעלמא לא, אפשר שלא אמרו כן אלא לענין שאין איסור בהעמדתו, ואין חייבין לסלקו ברננה, בעלמא, אבל אם הם נקיי הדעת ואינם רוצים להשתמש בו, אינו בדין שיהא שלוחם בעל כרחם, אף על פי שקבלוהו עליהם מתחילה, וכו', עכ"ל, ולדעת האג"מ (י"ד ח"א ס"ה א') אף יש חיוב בדבר להעבירו, כל שהיה קלא דלא פסיק, ולא היו שונאין בדבר, עיי"ש.

עדות שהנשים נאמנות עליהן

והנה להלן (ד"ה סנו שומעניה) נבאר שלמעשה בנידון דידן ד"סנו שומעניה – ורגלים לדבר" אין צריך עדות כלל, ומ"מ לאמיתו של דבר הרי יש כאן גם עדות, ומה שנתלו עמיתו לזלזל בכך, משום שאין זו אלא עדות נשים הפסולים לעדות, הנה כמה תשובות בדבר, א' שבאמת יש די והותר עדות של אנשים, המעידים על קלקלותו, ועוד והוא העיקר, דאותן נשים המעידות, אינן זרות בעינין, אלא הן הן אותן נשים מוכות, שהוא גרם להן קלון, כאשר הן באו אליו בתום לבן, לשפוך לפניו מר לבן, או לתקן בעיותיהן המשפחתיות וכדו', או להתייעצות ושאלות, וכן יש מהן שעבדו במשרדי קהלתו, ואילו הוא ניצל הזדמנות זו להתיחד עמהן, וולהתקרב אליהן עד כדי מגע וחיבה וכנ"ל, נוסף עליהן יש עוד שני נשים מיילדות, המספרות מה ששמעו מפי כמה יולדות, שהתוודו לפניהן בבכי על הגיהנום שעבר עליהן במגע עם אותו האיש.

והנה אם כך הם פני הדברים, הלא כבר ידועים דברי הפוסקים הקדמונים, וכן העתיק הרמ"א (ח"מ ס"ה ל"ה סעיף יד) לדינא, דכל כי האי, סמכינן אף על עדותן של נשים, וכמש"כ שם, וז"ל, י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בבית הכנסת של נשים, או בשאר דבר אקראי שאשה רגילה ולא אנשים, כגון לומר שבגדים אלו לבשה אשה פלונית והן שלה, ואין רגילים אנשים לדקדק בזה, נשים נאמנות, תרומת הדשן (ס"ה ש"ג ואגודה פ"ז י"חסיק), ולכן יש מי שכתב דאפילו אשה יחידה, או קרוב או קטן, נאמנים בעיני הכאה

ובזיון ת"ח, או שאר קטטות ומסירות, לפי שאין דרך להזמין עדים כשרים לזה, ואין פנאי להזמין (מהרי"ק שורש קע"ט ומהר"ם מריזבורג וכלבו סי' קט"ז) והוא שהתובע טוען ברי, מהרי"ק (שורש כ"ג צ"ג) (וע"ל סכ"ח סט"ו בהג"ה), עכ"ל, וכן נקטו כמה וכמה פוסקים מובהקים, עיין מהר"י מינץ (סי' ו') ורדב"ז (ח"א סי' שס"ו).

והנה בין סוגי האופנים שהזכיר הרמ"א שאנו סומכים על עדות נשים, הוא במקום שאין אנשים רגילים להיות, או דבר של אקראי, עיי"ש, והנה בודאי נידון דין נכנס בכלל קטגוריא זו ממש, כי מדרך העולם כהיום, שרוב המשרדים מתנהלים ע"י צוות נשים, ובהרבה מהן רק ע"י נשים, וא"כ כל כי האי ודאי דינו כעזרת נשים, דמאחר שאין שם איש, אף הנשים נאמנות, דלא יעלה על הדעת דהת"ה והרמ"א נתכוונו דוקא לעזרת נשים ממש.

וכן מצאתי להדיא במהרשד"ם (אה"ע סי' ק"ג) ז"ל, דהיא נאמנת אלא במקום דליכא אלא הוא והיא וכו', ואע"ג דעדות נשים לא מהני, מ"מ בדברים כאלו ודאי עדות גמורה חשיב וכו', "שכל מקום שאין עדים אחרים, ודאי עדות ידיה עדות גמורה חשיב", וכל כי האי גונא שאין דרך להימצא שם עדים מזומנים, נשים כשרות להעיד, עכ"ל, ואם שגדולי הפוסקים דנו הרבה בזה, ויש הרבה מהן שלא סמכו כלל על עדות נשים, וענין זה מצריך חיבור מיוחד לבררו, מ"מ העולה מדבריהם, דבמקום שיש רגלים לדבר, ודאי סומכין על דבריהם, ואין לך רגלים לדבר יותר מנידון דידן, דסני שומעניה על ענינים אלו זה כמה שנים, וגדולה מזו הבאנו להלן בשם הח"ס (או"ח סי' א"א) דכל שיש מוחין כנגדו, סומכין אף על עדות עבדים, ושפחות, ונשים.

נוגעות בדבר

והנה מה שהעירו שהנשים המעידות נוגעות בדבר, הנה מלבד שאין זה אמת, כי חלק מהעדים הם אנשים, הלא גם מהנשים המעידות יש כמה, שלא היה להן שום מגע עמו, אלא מעידות על מה שראומה שעשה עם אחרות, ועיין שו"ת גינת ורדים (חלק אה"ע כלל א סימן יט) ד"ה מעתה אין וכו', וז"ל, אלא ודאי דלכתחלה יש לנו לחזור אחר היותר טוב, ולבקש איש שבדקו שיבדקו אותו, ובאשה לא מהדרין בתר איש כלל, משום דרכיה דרכי נועם, אבל אה"נ שאם באו נשים ובדקו אותו, ובאו ואמרו אנו בדקנוהו, פשיטא ודאי דיש לסמוך עליהם, ואפילו שהן קרובות יכולות לבדוק וסמכין עליהן שפיר, דכיון דהכא האמינו עדות נשים, מה לי קרובות מה לי רחוקות, וכ"כ המרדכי בפרק מצות חליצה, והביאו מרן ב"י (סי' קנ"ט) וז"ל מ"כ שהשיבו לר' משולם כיון דנשים אינם ראיות להעיד והכא מהימני, מה לי קרובות מה לי רחוקות, ורפיא בידי. שוב מצאתי בס' אבי"ה ורבי' תם פסק דאפי' נשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות בבדיקה, דאין לך כתב מוכיח יותר מזה דעביד לאיגלווי, וכן פסק ראבי"ה דנשים קרובות בודקות אותה ואנשים קרובים בודקין את החולץ עד כאן לשונו, ואל תשיבני ממ"ש בתחלה, דרפיא בידיה כיון דלא ידענא מי השואל, ועוד דאפשר לומר שלא נסתפק השואל אלא אם יכולות לבדוק לכתחלה, כדמשמע מלשונו, אבל אם כבר בדקו אותה קרובות ודאי דמהני עדותם ואין מי שיספק בזה, עכ"ל, הרי דכל היכא דאנו מאמינים הנשים, אין לפוסלן אפילו הן קרובות, כ"ש בשאר פסולים.

עדות שלא בפניו

ומה שאחזות מרעהו נתלים לגונן עליו, שכל העדות כנגדו נתקבלה שלא בפניו, כמה תשובות בדבר, ראשית דכבר הביא הרמ"א (ח"מ סי' כ"ח סט"ו) ד"א, דבדיעבד אם נתקבל עדות שלא בפניו כשר, עיי"ש, ועוד דמאחר דעיקר הטעם שהעידו שלא בפניו, כי נפלה עליהן אימתה ופחד, ומגודל זרועו ידמו כאבן, כי האיש הלזה לא די במעשיו המתועבים הנ"ל, אלא מוסיף הוא לקלל ולהטיל חיתתו ואימתו על כל מי שעומד ומתנגד לדרכו, נוקם ונוטר כנחש, ומאיים שיעליל עליו בערכאות ורשויות וכדו', כאשר סיפרו לנו עדים נאמנים, וביניהם רבנים חשובים, כל כי האי כבר כתב הרמ"א (שם) שכנגד גבר אלם אפשר לקבל עדות אף שלא בפניו, וכן הוא במהרש"ל (ב"ק פ"י סי' ח') במי שהוא מסור, עיי"ש, וכאמור בנידון דידן כבר מסר כמה אנשים לערכאות ומוסיף לאיים עליהם.

עוד טעם שלישי יש בדינו להאמין כאן אף עדות שלא בפניו, וזאת ג"כ עפ"י מש"כ הרמ"א (שם) תקנת הגאונים שבקטטות ומריבות שיש לחוש שאם יעידו בפניהם יתקוטטו עמהם וכו', שמקבלים עדות אף שלא בפניהן, גם לא יגלו הדיינים מי הם העדים, ואע"ג דהרמ"א מסיק דהיינו דוקא כשאין הבי"ד רוצים לדון אחד מהן, רק להשקיט הקטט, וכו', הנה בנידון דידן הוא ממש כן, שאין איגוד הרבני הנ"ל, והנשים הנפגעות ושאר מתנגדיו מבקשין לדונו ולענשו, אלא להשקיט המריבות והשמועות לא טובות, ע"י שיעזוב אותם לנפשם, כי אין חבורתו נאה להם, וכבר אמרו חז"ל (ב"ק צ"ב ע"ב) כל עוף למינו ישכון, ובני אדם לדומה לו, כל המחובר וכו'.

קלא דלא פסיק

ובפרט שזה כבר כמה שנים, שיש על איש זה קלא דלא פסיק, וכבר ידועים דברי המג"א (סי' נ"ג סק"ז) בשם תשו' הראנ"ח, דבקלא דלא פסיק, אפילו אם רק אחד מוחה, מעבירין אותו, והאריך בזה החתם סופר (או"ח ח"א סימן יא) והעתיקו כמה אחרונים דבריו, וז"ל, האמנם הרמ"א (בש"ע א"ח סי' נ"ג סעיף כ"ה) כתב, ואין מסלקין אותו משום רנון בעלמא, כגון שיצא עליו שם שנתפס עם הכותית וכו', ואמנם לעיל (סעיף ד') כתב מג"א בשם תשו' ראנ"ח (ח"ב) דבקלא דלא פסיק, אפילו יחיד יכול לעכב עליו להעבירו, ובפרי מגדים (א"א ס"ק כ"ט) כתב ליישב, (דבסעיף כ"ה) מיירי רנון בעלמא וקלא דפסיק, אבל קלא דלא פסיק מסלקין ליה. ולכאורה לולי דבריו הייתי אומר, דבסעיף כ"ה מיירי שהש"ץ מרוצה לכל הקהל, ואין אחד מערער, רק לדינא אין מעבירים ברנון אפילו קלא דלא פסיק, ובסעיף ד' בתשו' ראנ"ח מיירי דהמיעוט מוחים שאינם רוצים בש"ץ שיצא עליו קול רע שומעים להם, וכן יש להוכיח קצת מלשון תשו' רבנו שמחה שבמרדכי ומייתי לי' מהרש"ל בתשובה (סימן כ') אבל רננה שלא בעדים אלא הקול יצא מעיקרא ע"י עבד ושפחה ומוזרת בלבנה בהא לא מפקינן, ואפ"ה פסק רבנו האי, ע"י קלא דנשים אי איכא יחידים דמחו ביה אי לא עביד תשובה דחינן ליה מהתמנינותו, עכ"ל, וכן נקט לדינא המ"ב (סי' נ"ג ס"ק ע"ח) ועיין ביאור הלכה שם.

אפילו קלא דפסיק

וז"ל הערוך השולחן (יו"ד קי"ט) כלל גדול צריך לדעת, דכל דיני חשוד שבסימן זה, ושבשאר מקומות שבפוסקים, וכו' והנזכרים בגמ' וכל הש"ס, אין הכונה דוקא כשנתקבל עדות בית דין, שזה האיש עבר עבירה זו, וכו', אלא אפילו חשד בעלמא, דשיצא עליו קול, "קלא דפסיק או קלא דלא פסיק, מיקרי חשוד, ואין חילוק בין קלא דפסיק לקלא דלא פסיק", כמו שכתב רבינו הב"י בשם הרא"ש ורבינו ירוחם.

סנו שומעניה אין צריך עדות

והנה עצם הדבר שהם מבקשין כאן עדות, אינו נכון, דמאחר שזה זמן רב דסנו שומעניה, והקול נשמע בארצנו שהוא זנאי וכו', די בכך בכדי להענישו, ולהרחיקו מקהל ועדה, ואין צורך בשום עדים, וכמפורש בטור ושו"ע (חור"מ סי' ב') ז"ל, נראה ש"אפילו אין בדבר עדות גמורה" שהיה מתחייב על פיהם בדין בשעה שהיו דנין דיני נפשות, אלא שיש רגלים לדבר – וקלא דלא פסיק, אם נראה לדיין שיש צורך השעה לדונו בכך הרשות בידו, וכן יראה מדברי הרמב"ם (פכ"ד מסנהדרין ה"ד י') שכתב, וכן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן להלקות למי שאינו חייב מלקות וכו', וכן יש להם להלקות אדם ששמועתו רעה "והעם מרננין אחריו שהוא עובר על העריות", והוא שיהא קול שאינו פוסק, וכו' וכן מבזין את מי ששמועתו רעה, ומבזין את יולדיו בפניו, וכו' כל אלו הדברים לפי מה שיראה לדיין שזה צריך לכך והשעה צריכה לכך, וכו' עכ"ל.

החשוד על העריות מבדילין ומרחין אותו

וכן הלכה פסוקה באה"ע (סי' קע"ח ס"כ) דאשת איש שטוענת על איש אחד שהוא רודף אחריה, כל שהוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות, ראוי לגעור בו בנזיפה, ולאיים עליו, "שאם לא יתנהג כשורה, יבדילוהו מביניהם, וידחוהו בשתי ידיים", כמו שאחז"ל מלקין על לא טובה השמועה, עכ"ל המחבר, והנה

אם כך אמרו בסתם איש ק"ו ברב בישראל, ואם כך אמרו באשת איש אחת הטוענת כך, עאכו"כ בנידון כרדון, שהרבה אנשים ונשים מעידין וטוענין כן, ונמצא הרבה רגלים לדבר, דפשיטא שצריך לדחותו ולהבדילו מביניהם, ועכ"פ לפוסלו מלשמש כרב ומורה בישראל, ובפרט בכל סוג הוראה הקשורה בעסקי נשים.

אויבים אימתי אינם נאמנים

גם מה שאומרים שאין להאמין לקלא דלא פסיק, כיון שהוא יצא מפי אויבים, ומפורש בגמ' (יבמות כ"ה ע"א) דכה"ג לא חיישינן לקלא דלא פסיק, הנה כבר כתב ההשיב משה (סי' ס') דמדנקט הש"ס אויבים, וברמב"ם (פכ"ג מסנהדרין) משמע דאויב גרע משונא, הרי דלא פסלינן לקלא רק כשידוע שהיה אויבו ממש בעת הוצאת הקול, אבל בסתמא לא מחזקינן ליה לאויבו, ומחזקינן לקלא, עיי"ש, והובא באוצה"פ (סי' י"א אות ל"ג) וכעין זה הביאו בשם תשו' בית יהודה עייאש (סי' י"ט) דודאי בעינן אויבים גמורים, אבל בלא"ה אעפ"י שיש ביניהם קצת איבה והקפדה על דברים שעברו ביניהם, לא נחשדו ישראל משום כך להוציא לעז, עיי"ש.

ואני מוסיף, דכן הוא האמת דאל"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו לשמוע שום עדות מפי הנאנס והנאנסת והנגזל וכדו', דבודאי ע"י מעשי האנס והגזלן וכדו' מקפיד עליו ונעשה שונאו, כאשר אנו רואים מדי יום בין בעלי דינים, אלא על כרחך אויבים אינו אלא במי שהיה אויבו בלא"ה כמו שכתב הגדולים הנ"ל, וז"ב ופשוט.

אם יש הברל בין ת"ח לאחרים

ודע דאף דבכסף משנה (פכ"ד מסנהדרין הל' ה') הביא בשם הר"ן, לחלק בין אינש דעלמא, לצורבא מרבנן, דצורבא מרבנן מכסים אותו, וכן הביא הב"י (חור"מ שם) ובסמ"ע (ס"ק ה') עיי"ש, על כרחך צ"ל דלא מיירי בסנו שומעניה, ומי שרגיל בעבירות, דאל"כ נמצאו דברי הש"ס ופסקי השו"ע סותרים אהדדי, שהרי כן הלכה פסוקה בשו"ע (יר"ד של"ד סמ"ב) וז"ל וכן כל תלמיד חכם, שנתחייב נידוי, אסור לבי"ד לקפוץ ולנדותו במהרה, וכו', ואי סני שומעניה כגון שמתעסק בספרי אפיקורוסין ושותה במיני זמר, או "שחביריו מתביישין ממנו, ושם שמים מתחלל על ידו", משמתינן ליה, ע"כ, הרי דבסנו שומעניה, דינו חמור, אף שהוא תלמיד חכם, וכן כתב להדיא הב"ח (של"ד שם) דכל כי האי דסנו שומעניה, משמתינן ליה בפרהסיא, עיי"ש, והנה אם כך אמרו בסתם סנו שומעניה, ולא קיבלו עדות ממש, עאכו"כ בנידון כרדון, דסנו שומעניה זה כבר כמה שנים וכו"ל.

ואף דמודינא דמלשון הר"ן לא משמע לכאור' לחלק בזה, מ"מ מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה, שהרי כאמור כן היא להדיא פשוטות השו"ע (יר"ד שם) וכן סתמו והסכימו כל הפוסקים שם, דבסנו שומעניה מותר לבזותו, ולענ"ד על כרחך כן צריך לחלק כן, וכן נראה להדיא גם ממקור דבר, שהרי הפוסקים שכתבו להקל בזה בת"ח, תלו עצמן על לשון הש"ס (מנחות צ"ט ע"ב) ואמר ריש לקיש, תלמיד חכם שסרח, אין מבזין אותו בפרהסיא, שנאמר וכשלת היום, וכו', הרי דלא מיירי אלא בת"ח שסרח באופן ארעי, וכדמוכח לכאור' להדיא מלשון הפסוק, ו"כשלת היום" ותו לא, לאפוקי אם סנו שומעניה והורגל בכל אלו הרבה.

חוב על רבני העיר לנדותו

והנה איתא בגמ' (מגילה כה ע"ב) אמר רב אשי, האי מאן דסנאי שומעניה, שרי ליה לבזוייה בגימ"ל ושי"ן, ופרש"י שיוצאות עליו שמועות רעות ושנואות שהוא נואף, שרי לבזוייה, ויותר מזה אמרו (מ"ק י"ז ע"א) האי צורבא מרבנן דסנו שומעניה וכו' לא לשמתייה קא מתחיל שם שמים, ע"כ, הרי דכל שהבי"ד ושאר ת"ח שותקים ואין משמתים תלמיד חכם זה, גורמים הם בכך לחילול שם שמים מרובה, כ"ש כאן אשר תסמרנה שערות למשמע אזנינו מממעשהו, וכו"ל, פשיטא דחוב גמור מוטל על הבי"ד ומנהיגי העיר וכל אשר היכולת בידו, לנדותו ולכה"פ להרחיקו מתוך קהל ועדה, וכן הביא הר"ף וכן הלכה פסוקה ומפורשת (יר"ד סי' של"ד סמ"ב).

אפילו יש בו מעלות טובות לא יועיל

וכן כתב להדיא המהרשד"ם (יו"ד סימן קסא) וז"ל, ואם אמת הדבר דהאי גברא אשר בשם ת"ח יכונה סנו שומעניה פשיטא שמותר לבזותו ואין לחוש לנדויו כלל והוא בר נידוי, כמו שאבאר ב"ה, כתב הרמב"ם (בפ"ג מהלכות' סנהדרין ה"ה) כל סנהדרין או מלך או ראש גולה שהעמידו לישראל, דיין שאינו הגון ואינו חכם בחכמת התורה וראוי להיות דיין, אע"פ "שכלו מחמדים ויש בו טובות אחרות", הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה וכו' עיי"ש, מי שאינו הגון ואינו חכם, אלא ודאי היינו שאינו הגון, ששמועותיו רעות, כתב הרא"ש בתשו' על טבא וכו' "נמצא שהוא רשע כו' ואין להאמינו עוד כי אין בו יראת שמים, נמצינו למדים כי "מי שאין בו יראת שמים גרוע מאד ממי שאינו יודע", ואיך לא והרי הדיין צריך לראות כאלו גיהנם פתוחה לו מתחתיו וידע למי הוא דן ולפני מי הוא דן ומי הוא עתיד להפרע ממנו נמצא "דמאן דסנו שומעניה הוא הפך כל זה" וכו' הרי שלא המדרש הוא העקר, אלא יראת ה' היא אוצרו, ואמרו חכמים אם דומה ת"ח למלאך ה' מבקשי' תורה מפיהו ואם לאו לא, מכל הצדדי' הדבר ברור מאד, שאין לחוש לנדוי האיש הזה ואי סנו שומעניה משמתנין ליה כדאמרי' בגמ' וכו', "אדרבא צריכים העם לשמור להתרחק ממנו", עכ"ל.

אף מי שהחכמים צריכים לו לא יועיל

וכן כתב התשב"ץ (חלק א סימן לג) ועוד יש תנאי רביעי שלא יהא סני שומעני, שאם היה כן אין ראוי לחוש לכבודו ואדרבה שרי לבזויה בגימ"ל /ג' /ו' /ש"ן /ש" /כדאי' בפ' בתרא דמגילה (כ"ה ע"ב) ומשמתין ליה נמי, כדאי' בפרק ואלו מגלחין (י"ז ע"א) ואע"ג דצריכי ליה רבנן, משום דאמרינן אם דומה הרב למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו ופרש"י ז"ל סני שומעניה יצא עליו שם שהוא נואף, והכי מוכח בפרק ואלו מגלחין (שם) גבי ההוא דהוי סני שומעניה דאמרינן דעבד כרבי אילעאי. וה"ה נראה לכל עבירה שמתחלל שם שמים בשבילו וכו', עכ"ל.

אין חייבין בכבודו

וז"ל המהר"ם אלשקר (סימן צב ד"ה תשובה איברא) מ"מ צריך לדקדק בדבר היטב שיהיה אותו ת"ח נוהג כשורה וכו' הא לאו הכי הוא "מבזה עצמו ומבזה את התורה ואין אחרים חייבין בכבודו" ע"כ, וכן נמי כתב הרא"ש ז"ל וכו', ז"ל ובלבד דלא סנו שומעניה "שאם אין מעשיו מתוקנים, יותר הוא גרוע מעם הארץ" ע"כ, גם בתשובה אחרת כתב ז"ל וכן "תלמידי חכמים שאין יראת שמים על פניהם, הרי אלו נקלים שבצבור", ולא אמר הכתוב אלא כל קדושי בידך שאין פורענות באה לעולם בשבילם, יצאו אלו שמזלזלים בשם שמים, ועל כיוצא בהם נאמר הנה בגללכם ציון שדה תחרש, ע"כ.

פסול מלשמש כדיון

והנה כל זה היה צריך לנהוג עמו, גם אילו לא באנו לדחותו רק משום מיגדר מילתא וכו"ל, עאכו"כ כשאנו באים לקיים עיקר הדיון, פשיטא דחוב מוטל עלינו בראש וראשון להרחיקו מלהתעסק מהיום והלאה בעניני גיטין וקידושין, וזאת עפ"י מה שהביא הב"י (חור"מ סי' ל"ד) בשם הרא"ש, דכל החשוד על העריות, פסול לעדות, והחשוד על העריות היינו, מי שהוא רגיל וגם בעריות, ו"מתייחד עמהן, וסנו שומעניה", ואף שאינו פסול לשאר עדיות, מ"מ פסול הוא לעדות אשה, וכן פסק הרמ"א (שם סכ"ה) בפשיטות ללא חולק, עיי"ש, ומאחר דקיי"ל (גדה מ"ט ע"ב) דכל הפסול להעיד פסול לדון, (חור"מ סי' ד' ס"ט) והיינו בין פסולי קורבה, ובין פסולי עבירה, מעלת הדבר פשוט שאיש הלזה פסול לדון [לפחות בדברים אלו], ועליו להפסיק תיכף ומיד מלהתעסק בעניני גיטין וקידושין, ובכל הוראה הקשורה לעניני אישות, וכ"ש לפי מה שכתב הגאון בעל אגרו"מ (יו"ד סי' א').

אין מרחמיין בדין – ואל תצדק הרבה

והנה על אף כל האמור, עדיין ישנם רבנים [אמנם יחידים], שמשמטים מלהיכנס בזה, ואחרים אף מנסים להחניף פני רשע, ולהמליץ טוב עליו, או לעמוד מן הצד, ולומר איני מתערב, הנה ראוי להעתיק כנגדם, מה שכתב הב"י בבדק הבית (חושן משפט סימן ב) בשם הרקאנטי וז"ל, כתב הר"מ מרקנ"ט ראש פרשת משפטים (ד"ה אשר תשים) בשם מדרש רות הנעלם, אמר ר' יודן "כל דייין שלא מחמיר את הדיין" אין מחמיצין את דינו מלמעלה ומסתלק מן העולם קודם זמנו הדא הוא דכתיב (משלי יג כג) ויש נספה בלא משפט. יש מי שדן דין אמת לאמתו ומקבל עליו שכר מהקדוש ברוך הוא. דן דין אמת לאמתו ונתפס כגון "דיין שדן ומדקדק דקדוקין לזכות לרשע" דתנן בית דין מכין ועונשין שלא מן התורה כדי לעשות פייג לתורה או מפני שהזמן גורם והדיין מסתלק עצמו מלהענישו ומדקדק בענין הדין למצוא פתח לזכות אותו מן הדין ממש והוא הדין כשהקדוש ברוך הוא דן את העולם אותו דייין נתפש עליו ומסלקו עליו קודם זמנו, ואם לאו עליו כתוב (איוב יח ט) לא נין לו ולא נכד בעמו כשעצמו אינו נתפש [נתפש זרעו], יש מי שאין דן את הדין [לאמתו] ומקבל עליו שכר, כגון אבא שראה אחד מחבק לאשת איש ומנשק אפיק לון לקונפיה וקטיל לון, לאו דבני הריגה נינהו אלא לעשות סייג לתורה, דלא תימא דיינא אפיק ליה בדין תורה וסגי ליה אלא דיינא דלא עבד סייג לתורה אין לו סייג לא בעולם הזה ולא בעולם הבא סייג שלא נין ונכד עצור ועזוב הוא בעולם הזה בעולם הבא מעבירים ממנו אותם מעשים טובים שהם סייג לעולם הבא לאדם, כי הא דאמר עשו סייג לתורה בדיל דתירתון חיים בהאי עלמא ובעלמא דאתי, עכ"ל.

תלמיד חכם שאין בו דעת

וכמה נכונים ומתאימים על מקרה דידן, מאז"ל (מד"ר ויקרא פ' א' ט"ו) כל ת"ח שאין בו דעת נבילה טובה הימנו, עיי"ש, שפירשו המפרשים, משום שסרחון הנבילה הוא מוגבל, שאינו נרגש אלא עד מקום וזמן מסויים, שלא כן ת"ח חסר דעה, שסרחונו מתפשט בכל מקום, ומוסיף והולך כקלא דלא פסיק, כמה מוזר ותמוה ומשונה הוא מקרה דידן, שכמעט לא נמצא דוגמתו בספרי הפוסקים ושו"ת, וכן לא נשמע כמוהו מעולם, שמי שעומד בראש קהל ועדה בישראל בתורת רב ואב"ד, ימאס עצמו על בני קהלתו מחמדי נפשו במו ידיו, באופן מבהיל ומאוס כמו זה, עד שלא בוש לפתות כמה וכמה נשים, [מהן נשואות], והוסיף לקרוע במו ידיו כמה משפחות, ע"י הכנסת תריס בין הבעל - והאשה, עד שעל ידי זה כמה מהן הגיעו על סף יאוש, ועזבו לגמרי דת יהודית, כאשר התוודו לפנינו כמה נשים, והוסיפו שכה המאיס עצמו עליהן, עד שביקשו לערפו וכמאז"ל, אלא שחששו לחייהן מקלותיו, ונקמתו ע"י קירבתו אצל השלטונות, אולם אט אט נתגלה קלונו ברבים, ונתקיים בו, בור כרה ויחפרוהו ויפול בשחת יפעל, ישוב עמלו בראשו ועל קדקדו חמסו ירד.

חשש לשון הרע – דעת החפץ החיים

עוד יש מתחסדים וממאנים לשמוע ולפעול בדבר, משום איסור לשון הרע, והנה מי לנו גדול ומכריע בדבר זה יותר מרבינו הגדול בעל החפץ חיים ז"ל, צא ולמד מה שכתב בזה (בהלכות לשון הרע כלל ז' ס"ה) וז"ל, וכל זה שדיברנו, הוא בסתם איש ישראל, אבל אם נתחזק מכבר לאדם רשע, מפני שנתפרסם עליו "כמה פעמים" שעבר בשאט נפש על איסורין הידועין לכל ישראל, בניאוף וכיוצא בזה, על איש ישראל כזה מותר לקבל לשון הרע, עכ"ל, וביאר שם בבאר מים חיים באורך, דהיינו ששמעו עליו כמה סוגי מקרים, מפי כמה אנשים [לאפוקי אם שמעו רק מקרה בודד מפי כמה] שאז אין להאמין ולקבל לה"ר, והנה מקרה דידן הוא ממש כן, ששמענו עליו המון מקרים, ממש בלי סוף, לא ראוי זה כראוי זה, כל איש ואשה וסיפורם העצוב המיוחד בידו, והאמת, שמלשון החפץ חיים למדנו להדיא דדי ב"כמה פעמים" שזה בודאי היה כאן.

כל מקום שיש חילול השם

ומאחר שבנידון דידן נתחזקו השמועות וכנ"ל, הרי הדבר פשוט שהרשות נתונה לארגון הרבני לסלקו מיד, וכ"ש שיש כאן גם חילול השם עצום, וכבר אחז"ל (ברכות י"ט ע"ב) כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, כל כי

האי אדרבא כן נאה ונכון לסלקו, ואסור לו להתעסק בהוראה ולימוד לאחרים, וכמאז"ל (חגיגה ט"ו ע"ב, מ"ק י"ז ע"א) אם דומה הרב למלאך ה' תורה יבקשו מפייהו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו, וגדולה מזו אמרו (תענית ד' ע"א) אם ת"ח הגון הוא ממנו תאכל, ואותו לא תכרות, ואם לאו אותו תשחית, ופרש"י סור מעליו, והתוס' פירשו ולא לפניו, ע"כ.

הרבנים והקהל יאמרו בצדק לא לזה נתכוננו

והנה כבר האריך בתשו' בצלאל אשכנזי (סי' כ"ד) על עובדא בקהל אחד, שקיבלו עליהם לרב אחד בנדר וחרם, ולבסוף נתגלה שהוא ע"ה, ואין הציבור נהנה ממנו הנאה רוחנית, והשיב שחייבין לסלקו, ובתוך דבריו כתב, וז"ל, הילכך הדין פשוט שכל הקהל הם פטורים בטענתם הראשונה לבד. וכל שכן אם כדבריהם כן הוא שבסבתו לטבח הובלו כתוא מכמר לפני ערכאותיהם, דלא מהני ליה הנאמנות, ואזל ליה מהמנותיה, דכל כה"ג נדר טעות הוא, גם בעלי התשובות האריכו בכיוצא בזה ומפי כולם נזרקה, דכל כיוצא בזה בטל הנדר מעצמו, והאריך הריב"ש (סי' של"א) עיין שם. וכתב עוד הריב"ש ז"ל בתשובה (סי' קצ"ה) על דבר הסכמה שנעשה במינוי סופר וז"ל אבל מה שנראה ברור הוא וכו', ודאי לא עלה על דעת שיתנו הספרות לחשודים על העבירות וזו היא אומדנא דמוכח, אף אם לא נכתב, ואין צ"ל שכתבו כן בלשון ההסכמה שהם ראויים והגונים ונאמנים וכו' ע"כ, ואם במלאכת הספרות כתב הרב בן כ"ש במלאכת התורה כולה להורות ולדון דמו שלא הגיע להוראה ומבקש לקפוץ בראש מחריב העולם ומכבה נרה של תורה ומחבל כרם ה' צבאות כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות תלמוד תורה והילכך פשיטא ודאי ששום קהל אפילו כבני בשכר לא יקבלו איש כזה לראות באורו אור התורה, הילכך מכמה אנפי יצאו הקהל מנוקים בצדק אין בהם נפתל ועקש ואדרבה שכתב הרבה מאד להסיר בעל מום מעל המזבח ולהכרית אשרה מאצל המזבח ו"אפילו שלא היה הדין כן, היה ראוי להפרידו מפני הוראת שעה, להקים דגל התורה, כי מיום אשר קמו חכמים כאלה לישב בראש, תבו חכימיא למיהוי בעמא דארעא וחכמתם תסרח ואמת נעדרת ונתעוותו הדינים ונתקלקלו המעשים וכו' ופליאה דעת ממני למה לא יצאו זקנים איש משענתו בידו ותינוקות של בית רבן במכתבין שלהן כשנעשה הקשר הזה להפר את בריתם ולא תהיה לפוקה ולמכשול, וכו', בצלאל אשכנזי, עכ"ל.

פסקא דהאי דינא

והנה פשוט שנידון דידן חמור שבעתים מכל האמור לעיל, ואעפ"כ קיימנו חכמים הזהרו בדבריכם, ובכדי לאמת הדברים בשורשן, ישבו חבר רבנים גאונים שליט"א, לדון על חומר הדברים, ובתוכן שמעו קלטות [טעיפ"ס] אשר בו נשמע האיש תובע אשת איש לעבירה ואביזרייהו רח"ל, וגם אני שמעתי את נאקת האשה, הזועקת שיעזוב אותה לנפשה, הלא למשמע אוזן תועבה נפשינו, ואחרי שמלבד כל האמור, נהג גם להתיר נשים נשואות בלי גט, ע"י הפקעת קידושיהן רח"ל, ומהן התיר לאשת איש ידועה בשכונתנו, שזה רבות בשנים שבעלה מעגנה, והוא עדיין חי וקיים, מה שלא העיז ולא עלתה על דעת שום רב מישראל, לעשות כדבר הרע הזה, להתיר אשת איש ולהרבות ממזרים בישראל רח"ל, הרי לאור כל האמור הדבר פשוט שבצדק עשו ארגון הרבני ששילחוהו, וכן יאמרו אנשי קהלתו, וכל סביבתו, לא לאיש זה נתכוננו, והדין פשוט שמהיום והלאה, פסול הוא מלשמש בקודש, וכ"ש לעמוד בראש קהל בישראל כרב מורה ודיין, וחוב מוטל על כל אשר בשם ישראל יקרא להתרחק ממנו, והוא יקיים בנפשו (מ"ק י"ז ע"א) ילך למקום שאין מכירין אותו, ילבש שחורים ויתעטף שחורים וכו' ו"אל יחלל שם שמים בפרהסיא", כל זה הוא חיוב מדינא, ומוסכם מפי כל הפוסקים הנ"ל, וכן מפורש באג"מ (שם), ויקויים בנו ובערת הרע מקרבך, וכל ישראל ישמעו ויראו.

וע"ז באעה"ח למען כבוד המקום התורה וישראל